

DADES CATALOGRÀFIQUES

Autoria	Grubb Telescope Company (1833). Creada per Thomas Grubb (1800-1878)
Lloc de producció.	Dublín, Irlanda
Lloc de procedència.	Col·lecció Astrofísica, Universitat de València
Títol / nom de l'objecte	<i>Telescopi astronòmic Grubb</i>
Data	1909
Mesures	250 x 220 x 78 cm
Materials / tècnica	Metal·listeria i òptica. Refractor de 6 polzades d'obertura (156 mm) i 230 cm de distància focal amb muntura equatorial
Núm. Inventari	
Ubicació en el museu	Observatori Astronòmic Universitat de València

DESCRIPCIÓ

El telescopi Grubb de 1909 és la joia de la col·lecció d'instruments de l'Observatori Astronòmic de la Universitat de València. Malgrat l'incendi que va haver-hi en l'observatori de l'edifici històric de la Nau en 1932, el telescopi va sobreviure i avui està emplaçat sota la cúpula de l'Observatori en Blasco Ibáñez, edifici Rectorat. La construcció del telescopi va ser encarregada a la companyia de constructors de telescopis Grubb de Dublín. L'empresa fundada per Thomas Grubb va fer història en el món de l'astronomia dissenyant molts dels telescopis més famosos del món.

El fundador de la companyia va ser Thomas Grubb, un enginyer irlandès nascut en 1800 en Waterford, dedicat a la fabricació de maquinària i impremtes. Interessat per l'astronomia, en el seu temps lliure es va construir un observatori amb un xicotet telescopi. Aquesta afició va fer créixer el projecte i va anar adquirint destresa a construir telescopis de major dimensió amb els quals va collir gran fama. Prompte va sorgir el seu primer encàrrec: Edward Cooper li va encarregar per al seu observatori al castell Markree, Irlanda, el que seria durant molts anys el major telescopi refractor del món. En 1833, Thomas Romney Robinson, director de l'observatori irlandès d'Armagh (conegut per ser inventor de l'anemòmetre), li va encarregar un telescopi reflector de 15 polzades. Per a construir-ho Grubb va introduir diverses novetats importants, va dotar al telescopi d'una muntura equatorial que facilita el seguiment dels astres, també va col·locar l'ocular en la posterior del telescopi a través d'un forat en l'espill principal, millores que es van convertir en habituals en els observatoris més importants.

L'èxit dels encàrrecs va convèncer Grubb per dedicar-se professionalment a això, i va fundar en 1833 la companyia Grubb Telescope Company en Dublín, especialitzada en telescopis de grans dimensions per als principals observatoris del món. En 1865 es va unir a la societat el seu fill Howard, que va dirigir-la en morir el seu pare en 1878, va aconseguir contractes importants com el refractor de l'Observatori Real i Imperial de Viena. En 1921, es va fer càrrec de la companyia Sir Charles Parson, inventor de la turbina de vapor, el pare del qual havia construït el telescopi més gran del món en 1845, el "Leviatan de Parsonstown". S'unien així les 2 empreses més importants, la societat es va situar a Newcastle, Anglaterra, amb el nom de Grubb-Parsons. En 1985 va tancar definitivament, el seu últim telescopi va ser el Herschel en La Palma, Espanya.

RELECTURA

Tema Relacionat

Rols de gènere, Gènere i espai, Gènere i història

Relectura

La Universitat de València acumula un ric patrimoni d'instruments científics de totes les èpoques en els seus 500 anys d'antiguitat. Part d'aqueix instrumental pertany a l'Observatori Astronòmic, fundat en 1909 pel catedràtic de cosmografia i física del Globus, Ignacio Tarazona Blanch (1859-1924). La col·lecció astronòmica conté 34 peces dels segles XIX i XX. Entre aqueixos instruments està el telescopi Grubb de 1909, conservat en l'actual edifici de Rectorat en l'Av. Blasco Ibáñez de València. Allí també s'ha emplaçat el despatx original del professor Tarazona amb els seus mobles restaurats, que en origen va estar al carrer de la Nau, llavors seu de l'Observatori. El telescopi Grubb se situa a l'interior de la cúpula que corona l'edifici. Tant la cúpula com el telescopi han sigut restaurats amb finalitats museístics i s'ha seguit fidelment la disposició original de 1909 .

La Universitat de València va estar vinculada amb l'astronomia des de la seua fundació, Jeroni Muñoz, un dels primers estudiosos, catedràtic d'astronomia, matemàtiques i hebreu, en 1572 va descobrir una estrella de la constel·lació Cassiopea i va escriure un tractat per encàrrec de Felip II. No obstant això, en aquells anys no hi havia observatori en la universitat, es va instal·lar durant el mandat del rector Blasco gràcies al seu impuls renovador. Nomenat rector vitalici per a dur a terme el seu pla d'estudis de 1786, va millorar les instal·lacions universitàries i en 1790 va iniciar la seua construcció. Durant la guerra d'independència la universitat va ser bombardejada i es va destruir part de l'edifici, inclòs l'Observatori Astronòmic.

En 1909, seguint la petjada d'aquell pioner observatori, Tarazona va recuperar la tradició astronòmica en la universitat. Doctor en Ciències Exactes, en 1906 va ocupar la càtedra de cosmografia i física del Globus a la Universitat de València. Va aconseguir amb la seua labor divulgativa donar transcendència pública a l'activitat acadèmica i despertar l'interès per l'astronomia en la societat valenciana. En 1932 es va produir un incendi en l'edifici històric que va destruir completament el centre i molts instruments, a excepció del telescopi Grubb. Després d'uns anys d'inactivitat, en 1946, l'observatori es va instal·lar en l'edifici de la Facultat de Ciències -actual Rectorat-. Encara que diversos directors li van donar impuls, la activitat va decaure. En 1968 es va posar al capdavant el professor Álvaro López que va recuperar-ho per a la investigació. Va signar un conveni amb l'Associació Valenciana d'Astronomia per a la creació d'un centre conjunt, i va nàixer el Centre Astronòmic de l'Alt Túria, en Ares dels Olmos.

L'any 2000 l'equip rectoral va donar impuls al desenvolupament de l'Observatori Astronòmic per a convertir-lo en un centre modern d'investigació. Des que es va fundar l'Observatori en 1909, el centre ha tingut 9 directors, José Antonio Muñoz va ser nomenat en 2020. Cap dona ha exercit el càrrec. Entre el personal que l'integra actualment hi ha 10 catedràtics, cap catedràtica, només una Titular d'Universitat, Julia Suso. La seua Aula del Cel, un projecte educatiu sobre didàctica de l'Astronomia orientat a la divulgació entre els centres educatius de la Comunitat Valenciana, la gestionen tres dones: Mónica Pallardó és Coordinadora Didàctica, Xusa Moya Técnica Superior, i Amelia Ortiz Gil, Técnica Superior d'Astronomia i Doctora en Ciències Físiques per la Universitat de València, la qual és actualment vocal de la Junta Directiva de la SIGA i Coordinadora Nacional de l'Oficina de Divulgació de l'Astronomia (OAO) de la Unió Astronòmica Internacional a Espanya. En 2009 amb motiu de l'Any Internacional de l'Astronomia, Amelia Ortiz va posar en marxa un projecte divulgatiu per a persones amb discapacitat visual en l'Observatori Astronòmic de la Universitat de València, que per mitjà de la Unió Astronòmica Internacional (UAI) s'ha estès a 30 països.

També en 2009, la UAI a Espanya va editar un calendari homenatge a 12 dones, el treball de les quals en diferents èpoques va contribuir al desenvolupament de l'astronomia. Unes dones que han contribuït a la concepció que avui tenim de l'Univers i que mereixen ocupar el seu lloc en la Història. Entre aqueixes figures, algunes de l'Antiguitat com Hipatia d'Alexandria, astrònoma, matemàtica i filòsofa que va exercir a la ciutat egípcia durant el segle IV; o Fátima de Madrid, astrònoma musulmana la vida de la qual va transcórrer a la Còrdova dels segles X-XI, centre mundial del saber. En època moderna, l'alemanya Maria Winkelmann Kirch (1670-1720) va destacar per ser la primera dona a descobrir un cometa, va treballar al costat del seu marit per a l'Acadèmia de Ciències de Berlín, encara que mai va aconseguir el nomenament oficial. Un asteroide i un cràter lunar porten el nom de Nicole-Reine Lepaute (1723-1788) en reconeixement a la seua labor. Caroline Lucretia Herschel (1750-1848) va ser la primera astrònoma professional de la història en concedir-li Jorge III un salari de 50 lliures anuals. L'astrònoma xinesa Wang Xhenyi (1768-1797) va estudiar els eclipsis lunars i va recopilar dades atmosfèriques per a prevenir sequeres i inundacions. María Mitchell (1818-1889) va ser la primera astrònoma acadèmica dels Estats Units i la primera en l'Acadèmia Americana d'Arts i Ciències (1848), va fundar l'Associació per a l'Avanç de la Dona. Annie Jump Cannon (1863-1941) va ser la primera doctora honoris causa per la Universitat d'Oxford (1925) i va classificar els espectres de més de 225.000 estrelles.

En 2008 es va crear la Comissió Dona i Astronomia de la Societat Espanyola d'Astronomia, dedicada a "promoure la visibilitat i la participació de les astrònomes en les activitats de la comunitat astronòmica espanyola". Entre aqueixes activitats està la realització d'estadístiques segregades per gènere en els comitès científics, l'elaboració d'un pla d'igualtat de la SEA i la denúncia de desigualtats en el marc de la investigació. En aquest sentit, estudien el sostre de cristall en l'àmbit de l'astronomia, concepte que fa referència al percentatge global de dones en un determinat camp en dividir-lo pel percentatge en l'escala més alta. Segons l'últim informe SEA presentat per Francesca Figueras a Salamanca (2018), el percentatge d'astrònomes respecte al total és del 27%. Quant a les dones en llocs alts de l'escala investigadora només un 13% respecte dels catedràtics i un 11% entre els professors d'investigació. La xifra més rotunda és el 0% d'astrònomes que són responsables d'un observatori a Espanya.

En reconeixement a la seua labor científica la Universitat de València va investir doctora Honoris causa a l'astrònoma estatunidenca Virginia Trimble, una destacada lluitadora per la igualtat de les dones en el món de la investigació. En 2019, es van celebrar a la Universitat de València les Jornades de Ciència i Gènere organitzades per la SEA amb la participació de l'Observatori Astronòmic. Van abordar aspectes com l'ensenyament, la investigació i la difusió de les ciències des d'una perspectiva de gènere. I es va rescatar el treball de moltes dones en el camp de la ciència al llarg de la història. Entre els seus objectius, va estar aportar informació sobre referents femenins d'èxit i analitzar estereotips i creences arrelades respecte a les diferències entre homes i dones en l'àmbit científic. A més, es van presentar estratègies per a fomentar vocacions científiques en xiquetes i joves, la qual cosa és imprescindible per a poder desenvolupar la ciència i l'activitat astronòmica en igualtat.

BIBLIOGRAFIA

BERTOMEU SÁNCHEZ, José Ramón; GARCÍA BELMAR, Antonio (ed.). *Abriendo las cajas negras: colección de instrumentos científicos de la Universidad de València*. Valencia: Universidad de Valencia, 2002, p. 374-375.

BOLUDA GISBERT, Anna. "Tocar el cel amb les mans". En: *XV Edició Certamen de Narrativa Breu. Dones que transformen el món, dones en la ciència*. València: Ajuntament de València, 2016, p. 10-12.

FIGUERAS, Francesca (coord.). *Calendario Astrónomas que hicieron Historia*. Grupo de trabajo "Ella es una astrónoma" en España, 2009.

OBSERVATORI ASTRONÒMIC DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA. "Història". En: <https://observatori.uv.es/> (Consultat 2-II-2021).

SOCIEDAD ESPAÑOLA DE ASTRONOMÍA. Comisión mujer y astronomía: divulgación. En: <https://www.sea-astronomia.es/comision-mujer-y-astronomia-divulgacion> (Consultat 4-II-2021).